

PRACOWNIA ENERGOELEKTRONICZNA w ZST
Radom – 2006/2007

ROZRUCH I REGULACJA PRĘDKOŚCI OBROTOWEJ SILNIKA INDUKCYJNEGO PIERŚCIENIOWEGO

Przed wykonaniem ćwiczenia powinieneś znać odpowiedzi na 4 pierwsze pytania i polecenia. Po wykonaniu ćwiczenia powinieneś odpowiedzieć udzielając odpowiedzi na wszystkie poniższe pytania i polecenia:

1. Objaśnij co oznaczają dla Ciebie określenia silników elektrycznych (odnoszące się do ich budowy oraz zasady działania): indukcyjny, pierścieniowy, klatkowy, synchroniczny, asynchroniczny, komutatorowy.
2. Narysuj schemat układu połączeń uzwojeń i opisz budowę silnika pierścieniowego. Jaką rolę spełniają pierścienie ślizgowe i szczotki w silniku badanym.
3. Narysuj schematy i objaśnij działanie tradycyjnego i badanego w ćwiczeniu rozrusznika silnika pierścieniowego.
4. Narysuj i objaśnij przebieg charakterystyk mechanicznych silnika pierścieniowego dla różnych wartości rezystancji rozrusznika.
5. Narysuj schemat i objaśnij działanie układu rozruchu i regulacji prędkości silnika badanego.
6. Jakie są role tranzystora IGBT, modulatora PWM i prostownika 3-fazowego w badanym układzie rozrusznika dla silnika pierścieniowego.
7. Jak i dlaczego tranzystor IGBT w badanym układzie służył do regulacji prędkości obrotowej silnika.
8. Co rozumiesz przez regulację prędkości obrotowej silnika pierścieniowego przy pomocy rezystora sterowanego pulsacyjnie?
9. Narysuj przewidywane przebiegi napięcia sterującego, prądu kolektora i napięcia kolektor-emiter tranzystora rozruchowego sterowanego impulsami prostokątnymi napięcia o współczynniku wypełnienia ok. 50%.

1. Rozruch silników indukcyjnych. Wiadomości ogólne

(Przed przystąpieniem do ćwiczenia należy przypomnieć sobie budowę i zasadę działania silników indukcyjnych).

Rozruch silnika indukcyjnego przy bezpośrednim włączeniu do sieci charakteryzuje się niekorzystnymi parametrami, przede wszystkim zaś powstaje duże przetężenie prądowe

$\left(\frac{I_s}{I_{sN}} = 6 \dots 8\right)$ przy poślizgu $s = 1$. Wartość tego prądu płynie niekorzystnie na sieć

zasilającą. Drugim ważnym problemem jest stosunkowo niewielki moment rozruchowy M_l zwłaszcza dla silników klatkowych. Umożliwia on rozruch silnika nieobciążonego lub przy niewielkim obciążeniu momentem oporowym M_o . W zależności od rodzaju silnika indukcyjnego są stosowane różne sposoby rozruchu silników.

2. Regulacja prędkości kątowej silników indukcyjnych

Prędkość kątowa silnika indukcyjnego wyraża się wzorem (p:2)

$$\omega = \omega_s(1 - s) = \frac{2\pi f_1}{p} (1 - s). \quad (2)$$

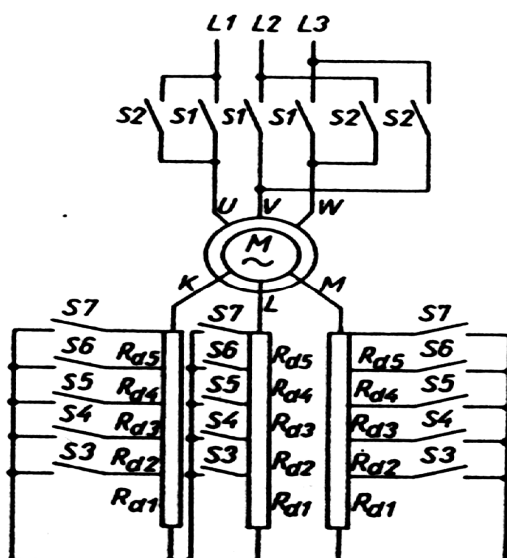
Wszystkie metody regulacji prędkości kątowej można sprowadzić do zmiany trzech parametrów:

- ♦ Zmiany poślizgu s ,
- ♦ Zmiany liczby par biegunów p ,
- ♦ Zmiany częstotliwości napięcia zasilania f_1 .

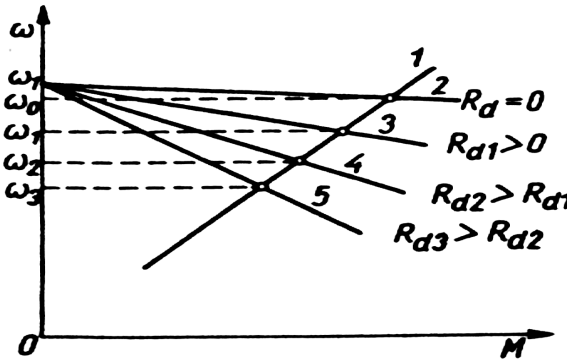
3. Rozruch i regulacja prędkości silnika pierścieniowego.

A. Zmiana poślizgu. Najprościej uzyskuje się ją przez zmianę rezystancji w obwodzie wirnika, jak na rys.1. Jest ona prosta w realizacji, ale wiąże się z dużymi stratami energii oraz z małą sztywnością charakterystyk mechanicznych (rys. 2). Prąd rozruchowy ogranicza się włączając w obwód każdej fazy wirnika identyczny rezystor R_d (rys. 1). Moment maksymalny silnika nie ulega przy tym zmniejszeniu. Należy pamiętać, że rozrusznik jest przeznaczony do pracy dorywczej, natomiast rezystor regulacyjny pracuje przy obciążeniu ciągłym, musi mieć więc znacznie większą moc a zatem i gabaryty.

Rezystor R_d składa się z kilku sekcji $R_{d1} \dots R_{d5}$, które w czasie rozruchu są zwierane stycznikami. Liczba sekcji rezystorów R_d zależy od rodzaju silnika i od wartości dopuszczalnego przeciążenia silnika podczas rozruchu.

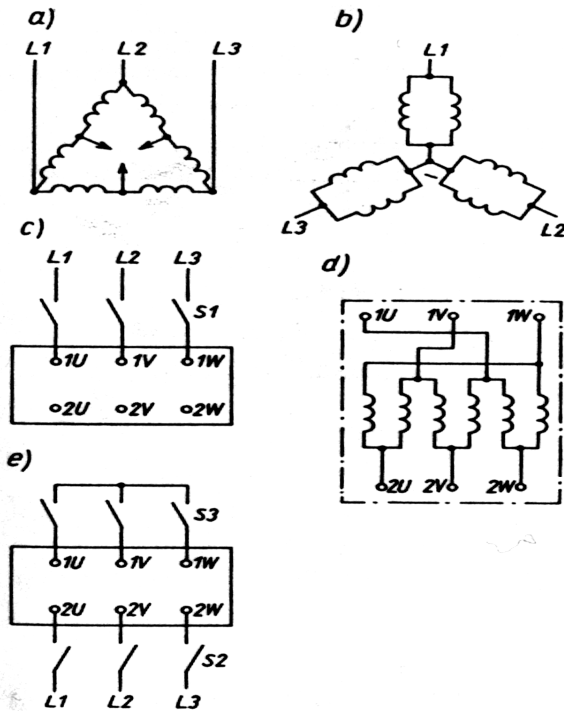

Rys. 1. Rozruch silnika pierścieniowego za pomocą rezystorów: S1 - stycznik dla pracy w prawo, S2 stycznik dla pracy w lewo, S3...S7- styczniki rozruchowe, $R_{d1} \dots R_{d5}$ - sekcje rezystancji dodatkowej

Rys. 2. Regulacja prędkości kątowej przez zmianę rezystancji dodatkowej w obwodzie wirnika silnika pierścieniowego
 1 - krzywa obciążenia maszyny roboczej, $M_o = f(\omega)$,
 2..5- moment silnika M_o , przy różnych wartościach R_d .

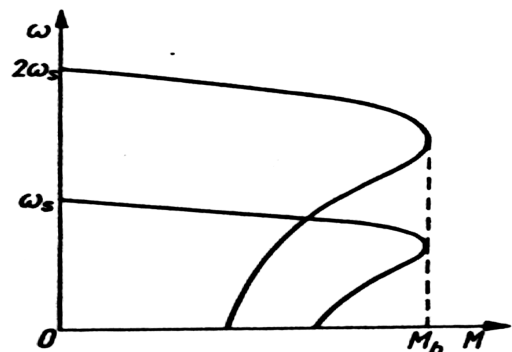
. B. Regulacja prędkości przez zmianę liczby par biegunów jest bardzo ekonomiczna tam, gdzie wymagana liczba stopni prędkości nie przekracza 2...4.[1]. Do takiej regulacji stosuje się silniki wielobiegunowe, których uzwojenie stojana musi być przełączalne na dwie liczby biegunów. Mogą też być dwa uzwojenia w stojanie, co umożliwi zwiększenie liczby stopni prędkości kątowej. Klatkowy wirnik nadaje się do każdej liczby par biegunów. Na rys.3[1] pokazano sposób podłączenia silnika dwubiegunowego (pracującego przy dwóch prędkościach znamionowych) do sieci.

Rys. 3. Schemat połączeń silnika 2-biegunowego: a) schemat podłączenia uzwojeń w trójkąt, b) schemat podłączenia uzwojeń w podwójną gwiazdę, c) połączenie silnika w trójkąt, e) podłączenie silnika w podwójną gwiazdę.

Charakterystyki mechaniczne silnika z przełączaną liczbą par biegunów przedstawiono na rys. 4. Znaczenie praktyczne tego sposobu regulacji jest niezbyt duże.

C. Regulacja prędkości przez zmianę częstotliwości napięcia zasilającego dzięki rozwojowi techniki przekształtnikowej jest ona powszechnie stosowana zwłaszcza dla silników indukcyjnych zwartych (klatkowych). Jest ona regulacją płynną w bardzo szerokim zakresie. Jest

Rys. 4. Regulacja prędkości kątowej silnika za pomocą zmiany liczby par biegunów

to regulacja ekonomiczna. Zmiana częstotliwości napięcia zasilania wywołuje zmianę momentu krytycznego M_b silnika (wraz ze zmianą częstotliwości zmienia się ω oraz reaktancja stojana $X_s = \omega L_s$). Aby utrzymać stałą wartość momentu krytycznego M_b , konieczna jest zmiana amplitudy napięcia zasilającego tak, aby został spełniony warunek $U/f = \text{const}$ w przedziale częstotliwości od wartości znamionowej „w dół” ($f < f_s$). Zapewnia to utrzymanie stałego strumienia w tym zakresie regulacji. Jedynie w zakresie małych częstotliwości należy zwiększyć napięcie, to znaczy pomnożyć wartość U/f przez współczynnik k_w , który wyznacza się z wykresu podanego dla danej maszyny [1]. Konieczność zwiększenia tego napięcia dla małych częstotliwości wynika stąd, że reaktancja silnika X_s maleje wraz z częstotliwością i wpływ rezystancji R uzwojeń uwydatnia się wyraźnie w stosunku do wpływu reaktancji X_s .

D. Zmiana poślizgu a zatem i prędkości obrotowej silnika pierścieniowego przy pomocy rezystora sterowanego pulsacyjnie

Budowa, sposób działania układu.

Przez włączone szeregowo do obwodu wirnika rezystory można w szerokich granicach zmieniać charakterystykę momentu obrotowego w zależności od prędkości obrotowej maszyn asynchronicznych z wirnikiem pierścieniowym. Duża wartość rezystancji w obwodzie wirnika, powoduje małą wartość prądu w uzwojeniach wirnika, przez co moment siły obracającej wirnik jest niewielki. Razem z charakterystyką momentu oporowego maszyny roboczej nastawia się prędkość obrotowa. Podczas biegu jałowego, tak jak przy sterowaniu napięcia stojana, zmiana prędkości obrotowej jest praktycznie niemożliwa. Stopniowo i w sposób ciągły zmieniane oporniki, włączone szeregowo z uzwojeniami wirnika, stosowane są często w do rozruchu silników pierścieniowych. Ich obecność ograniczenia pobór prądu po stronie sieci. Przy odpowiednich wymiarach dają się zastosować również w pracy ciągłej.

Elektroniczny nastawnik rezystancji (rys.8) daje technicznie lepszą możliwość bezstopniowej zmiany prędkości obrotowej

W uzwojeniach wirnika indukują się napięcie 3-fazowe, które jest prostowane przez niesterowany prostownik trójfazowy w układzie mostkowym. Wyprostowany prąd wirnika przepływa poprzez dławik wygładzający L_d i poprzez rezystancję obciążenia prostownika R . Elektroniczny łącznik tyrystorowy włączony jest równolegle i jest okresowo włączany, zwierając rezystor R i wyłączany.

Przez zmianę stosunku włączania : $\alpha = t_c / T$, zmienia się średnia wartość prądu wyprostowanego, co daje efekt zmian rezystancji w obwodzie wirnika wprost proporcjonalnie do wartości α . Dzięki temu uzyskujemy efekt zmiany rezystancji obciążającej obwód wirnika: $R^* = \alpha \cdot R$. Przez zmianę współczynnika $\alpha = t_c / T$ uzyskuje się płynną zmianę rezystancji: od zera (gdy tyrystor $Ty1$ włączony) do wartości znamionowej R gdy tyrystor wyłączony (**pulsacyjnie sterowany opornik**).

Stała czasowa $\tau = L_d / R$ obwodu obciążenia powinna być przy tym duża w stosunku do czasu trwania okresu pulsacji (taktowania) T .

Układ połączeń i charakterystyki momentu obrotowego w zależności od prędkości obrotowej napędu z rezystorem sterowanym pulsacyjnie za pośrednictwem tyrystorowego przerywacza prądu stałego, przedstawiono na rysunku 8.

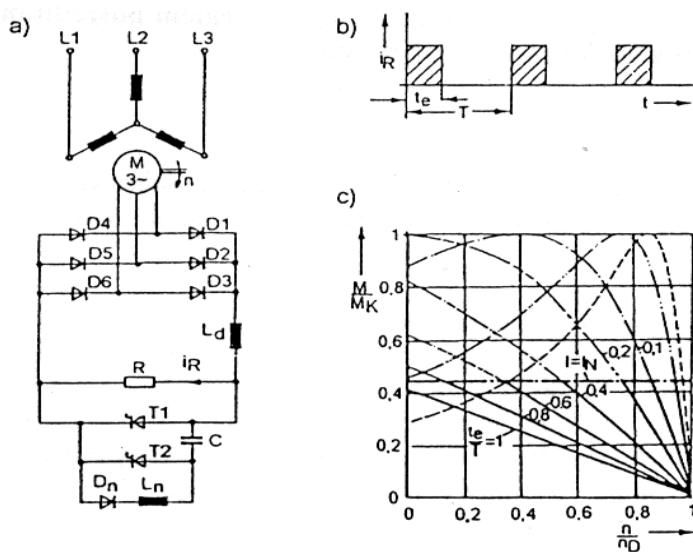
Zamiast przerywacza tyrystorowego, mogą być stosowane prostsze układowo przerywacze tranzystorowe tak jak w ćwiczeniu.

Zalety układu :

- energia poślizgu przetworzona zostaje przeważnie w zewnętrznym rezystorze,
- potrzebne jest tylko nieznaczne przewymiarowanie silnika,
- niedrogi układ napędowy,
- można pominąć wyższe harmoniczne momentu przy wysokiej częstotliwości pulsacji,
- współczynnik mocy tylko nieznacznie mniejszy niż przy normalnej pracy .

Wady:

- niski współczynnik sprawności przy sterowaniu częściowym ~ energia poślizgu jest energią straconą,
- spadek napięcia w prostowniku nie pozwoli na całkowite osiągnięcie „naturalnej” charakterystyki $M = f(n)$ ...

Rys.8. Układ silnika z pulsacyjnie zwierzanym rezystorem w obwodzie wirnika silnika pierścieniowego: a) układ połączeń, b) Wyidealizowany przebieg czasowy prądu obciążenia prostownika, c) rodzina charakterystyk mechanicznych silnika.

Przykłady zastosowania :

- napędy o małej mocy
- napędy z krótkotrwałym obniżeniem prędkości obrotowej

Bibliografia:

1. S.Januszewski, A. Pytlak, M.R.-Nowaczyk, H. Świątek-Napęd elektryczny, WSiP 1994.
2. S.Januszewski, A. Pytlak, M.R.-Nowaczyk, H. Świątek-Urządzenia energoelektroniczne, WSiP, W-wa 1995.

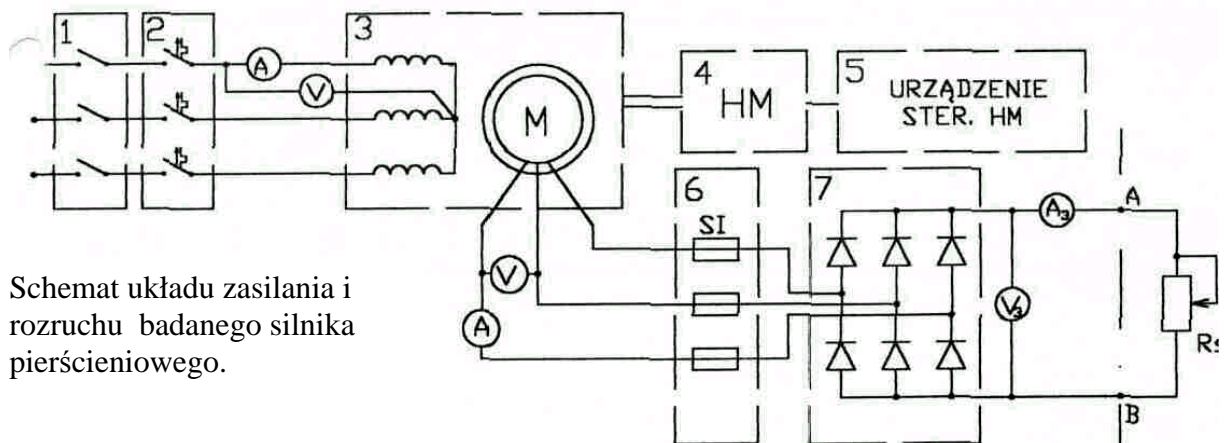
ROZRUCH I REGULACJA PRĘDKOŚCI KĄTOWEJ SILNIKA PIERŚCIENIOWEGO**Cel ćwiczenia**

Celem ćwiczenia jest głębsze zrozumienie i praktyczne zapoznanie się z rozruchem i regulacją prędkości kątownej silnika asynchronicznego pierścieniowego poprzez zmianę rezystancji w obwodzie wirnika tego silnika i z pulsacyjnie sterowanym rezystorem.

. Przebieg ćwiczenia.**I. Rozruch i regulacja prędkości silnika pierścieniowego z nastawianą rezystancją w obwodzie wirnika.**

- Przygotowanie układu napędowego do badań:

1. Wyłącznik 3F
2. Zabezpieczenie B6;S191x3
3. Silnik pierścieniowy 0,33 kW
4. Hamownica magnetyczna
5. Urządzenie sterujące hamownicę magnetyczną
6. Zabezpieczenie DO-2 10AGR
7. Prostownik 6-pulsowy 10A

Schemat układu zasilania i rozruchu badanego silnika pierścieniowego.

- Dobór aparatury kontrolno-pomiarowej na podstawie danych znamionowych silnika. Odczytaj z tabliczki i zanotuj dane znamionowe badanego silnika.

I. Rozruch silnika i pomiar prądu rozruchowego.

Wykonaj pomiar zanotuj wartości napięć i prądów w układzie jw. dla 2 wartości rezystora rozruchowego, wyniki zanotuj w tabeli.

U_1 napięcie fazowe stojana I_1 prąd fazowy stojana, U_2 napięcie przewodowe wirnika

I_2 prąd fazowy wirnika, U_3 napięcie stałe wirnika, I_3 prąd stały wirnika

	I_1 [A]	U_1 [V]	I_2 [A]	U_2 [V]	I_3 [A]	U_3 [V]
$R_{S1} =$						
$R_{S2} =$						

II. Regulacja prędkości przez zmianę rezystancji w obwodzie wirnika, wyznaczanie charakterystyki $n(R_S)$.

Regulując wartość rezystora R_S zbadaj zależność $n(R_S)$.

I[A]							
U[V]							
$R_S[\Omega]=U/I$							
$n[\text{obr}/\text{min}]$							

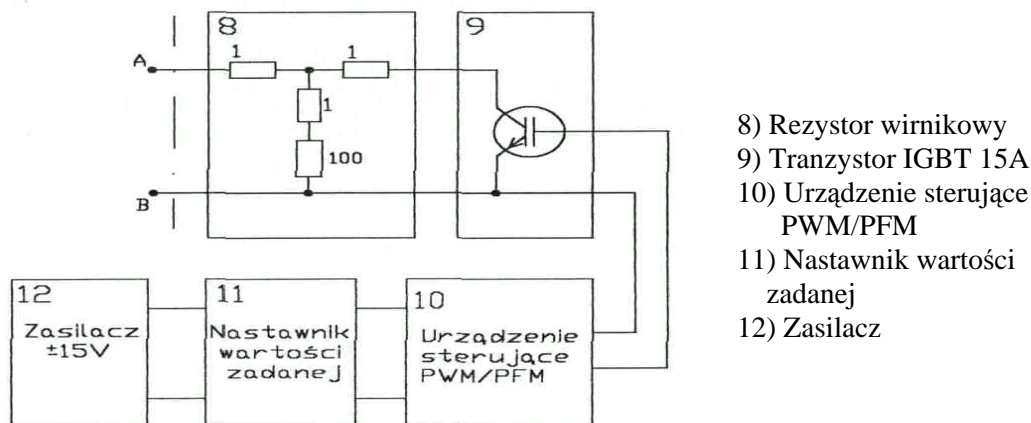
III. Rozruch i regulacja prędkości silnika pierścieniowego z pulsacyjnie sterowanym rezystorem w obwodzie wirnika.

Wyznaczanie charakterystyk $R_0 = f(t_H/T)$, $n = f(t_H/T)$

Po dołączeniu układu jak niżej do zacisków AB, zbadaj zależność prądu, napięcia i rezystancji R_0 od czasu trwania impulsów sterujących pracą tranzystora IGBT.

Wyniki zanotuj w tabeli.

Wykreśl uzyskane charakterystyki $R_0 = f(t_H/T)$, $n = f(t_H/T)$, uzasadnij uzyskane wyniki.

$t_H[\text{ms}]$							
t_H/T							
I[A]							
U[V]							
$R_0[\Omega]=U/I$							
$n[\text{obr}/\text{min}]$							

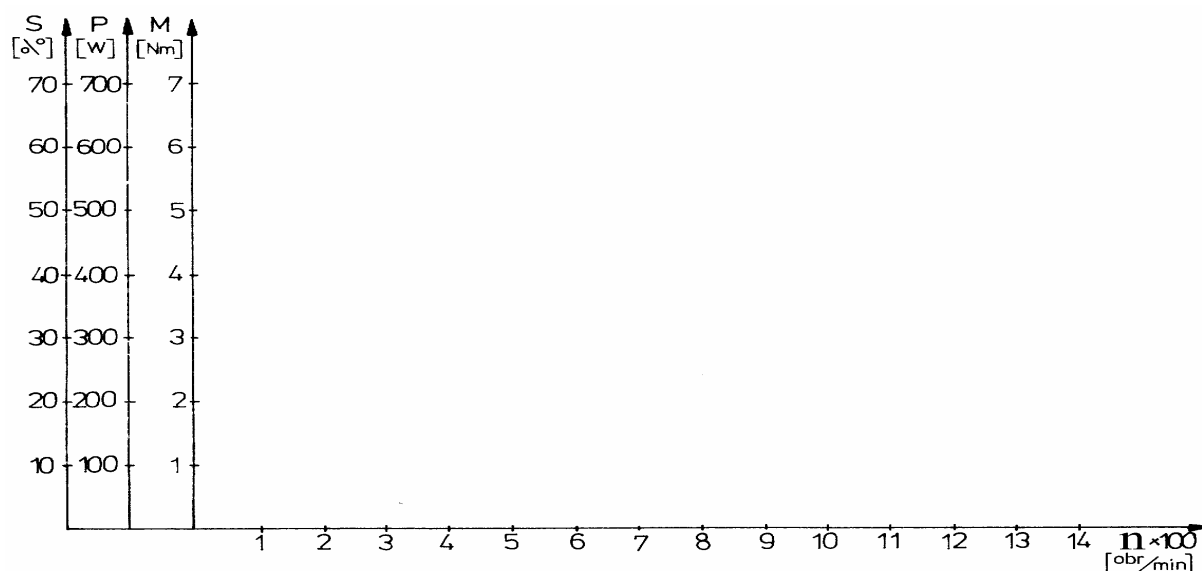
IV. Obserwacja przebiegów prądów i napięć w układzie.

Zanotuj w porządku chronologicznym oscylogramy napięcia sterującego pracą tranzystora, napięcia CE, prądu wyprostowanego, prądu kolektora. Podaj logiczne uzasadnienie uzyskanych przebiegów.

- V. Wyznaczanie charakterystyk mechanicznych silnika pierścieniowego

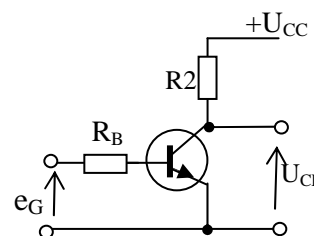
$$M = f(n), P = f(n), s = f(n).$$

Zanotuj podane wyżej charakterystyki używając hamownicy współpracującej z komputerem. Zbadaj wpływ rezystora wirnika na przebieg charakterystyk silnika.

Pytania sprawdzające.

1. Podaj uzasadnienie nazwy „silnik indukcyjny”.
2. Jak powstaje moment obrotowy silników indukcyjnych?
3. Jaką rolę spełniają pierścienie w silniku badanym?
4. Co oznacza skrót IGBT?
5. Podaj definicje poślizgu i momentu napędowego silnika.
6. Wymień i scharakteryzuj sposoby rozruchu i regulacji obrotów silnika pierścieniowego.
7. Dla układu jak na rys. B4 określ przybliżone wartości amplitud i_B , i_C , u_{CE} , narysuj ich przebiegi czasowe wiedząc, że prostokątne napięcie sterujące e_G o amplitudzie 10V dodatnimi impulsami wprowadza tranzystor w nasycenie. $U_{CC} = 24V$, $R_1 = 1k\Omega$; $R_2 = 100\Omega$. Jaka minimalną wartością współczynnika h_{21E} powinien charakteryzować się tranzystor?

Rys. B4.